

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Het nieuwe lied

En zij zongen een nieuw gezang voor de troon en voor de vier dieren en de oudsten; en niemand kon dat gezang leren, dan de honderd vier en veertig duizend, die van de aarde gekocht waren.

Openb. 14 : 3.

Wat een verrassing voor de balling op Patmos, die ons meedeelt wat in de tekst hierboven geschreven staat, als na het bange toneel, dat zich in het visioen in het 13de hoofdstuk van de Openbaring beschreven voor zijn ogen ontrolde, de hemel zich opent en hij mag zien en horen wat de hemel als antwoord laat zien en horen! Scherp is het contrast tussen wat in dit hoofdstuk staat beschreven en wat in het vorige werd vermeld.

In Openbaring 13 lezen we hoe Johannes het koor der voldaanheid heeft beluisterd, dat van de aarde opklonk, nu de droom realiteit is geworden, die door alle eeuwen heen de van God zich geëmancipeerde wereld heeft bekoord: de eenheid der wereld onder een eenhoofdige bewind. De toren van Babel is eindelijk voltooid, die heel de mensheid rondom zich verenigt, en het schijnt dat nu geen God van de hemel neerdaalt om het doen der mensen te bezien en te verstoren. Het totalitair gezag van de mens der zonde, de geniale, maar wetteloze, die om God noch gebod zich meer bekommert, en door satan het beest, dat uit de volkeren zee op het juiste moment naar voren wordt gebracht, wordt over heel de aarde erkend. Trouwens, alle verzet is gebroken, want door de tien koningen is hem alle macht overgedragen, en alle wapens zijn hem in handen gegeven, en onder de leus: wie kan krijg voeren tegen dit beest, dat niets in 't woën ontziet? heeft heel de wereld het recht van de sterkste erkend, en is de sterkte van het recht van de aarde geweken. Maar de dwang wordt door de meesten niet meer als slavernij gevoeld. De verleiding van het beest uit de aarde, de valse profeet, die de leiding heeft van het propaganda-ministerie van het dictatoriaal bewind der aarde, heeft de harten tot aanbidding van de totalitaire staatsmacht en zijn machtige leider murw gemaakt, en een geest der dwaling heeft tot straf voor hen, die de waarheid ongelovig zijn geest, verblind, dat ze de leugen zouden geloven.

De voordelen zijn trouwens vele die het uitruilen van eigen nationaal bestaan voor het vasal-zijn van de nieuwe wereldmacht biedt: de wereldvrede waarnaar het gedecimeerde mensdom hunkerend hijgde, is eindelijk getekend, nu alle macht is overgedragen aan het eenhoofdige wereldbewind, en onder een meesterlijke wereldorganisatie komt de wetenschap, de techniek, en alles wat het leven veraangenamen en verhogen kan, tot zijn hoogste ontplooiing, en doet de aarde haar heerlijkste vruchten neerleggen aan de voeten van het enthousiaste mensdom, door de wonderen van de antichrist betoverd.

Natuurlijk wordt geen verstoring van de Uno der mensheid geduld. Want haar succes is alleen verzekerd door de absolute eenheid van heel de wereld. Daarom keert zich de haat van de volkeren onder leiding van de mens der zonde tegen alle ketter die aan de nieuwe staatsgodsdienst het geloof ontzegt. Niemand kan zich meer terugtrekken met een

boekje in een hoekje, want het persoonsbevijs, het teken aan voorhoofd of rechterhand, het teken van onderwerping is nodig om op de markt des levens toegelaten te worden. Uitsluiting en boycott wachten wie zijn medewerking weigert. Doch het zullen in die dagen maar weinigen zijn, die de moed der volharding tonen te bezitten. En voor de weinige getrouwen komen bange dagen. Het staat er zo dreigend: wie in de gevangenis geleid wordt, moet in de gevangenis gaan; wie met het zwaard gedood moet worden, die moet zich maar met het zwaard laten doden, want voorlopig komt er geen verlossing. Maar het erge is de grote afval van wie eens de christennaam droegen. Velen zullen een voorzichtig verdrag trachten te sluiten tussen godsdienst en leven, en een korrel wierook branden voor het beeld van de antichrist. En de getrouwe getuigen worden gedood.

Zo is dan de stem van de kerk op aarde tot zwijgen gebracht.

Is dit dan het einde van het koninkrijk Gods, door Christus gesticht? Is God dan niet getrouw? Falen zijn plannen dan wèl?

Maar dan ziet de ziener op Patmos boven het oord van bloed en tranen, dat aarde heet, de hemel opengaan. En zij mag zijn strijdende kerk hier op aarde liefelijk vertroosten met wat hij daar hoort en ziet.

De kerk heeft een andere kant! Wat hier te zien is van de kerk des Heeren is het enige niet, laat dat de gemeente des Heeren in nood en strijd bedenken. En het is heerlijk wat Johannes ziet en hoort.

Rondom de troon, vanwaar de wereld waarlijk geregeerd wordt, en rondom het Lam, dat voor Zijn gemeente Zijn leven heeft gegeven, en de boekrol der wereldgeschiedenis in handen is gegeven en rondom de vier levende wezens, die de vernieuwde schepping vertegenwoordigen, zoals ze eens door Christus verlost en vernieuwd in nieuwe schoonheid zal stralen en zoals ze God de Schepper aller dingen weer zal loven, en rondom de oudsten, die de verlostte gemeente van oud- en nieuw testament vertegenwoordigen, zoals ze eenmaal verlost voor God zal staan, ik zeg: rondom die alle ziet Johannes een koor opgesteld. Het scheen uit en gedaan te zijn met de zaak des koninkrijks, maar zie en hoor eens hoe we ons vergissen. Nooit heeft men een koor van deze omvang beluisterd, want niet minder dan 144.000 zangers zingen daar Gods lof. Het is een machtig oratorium, dat uit hun eindeloze rijen opklinkt. Het zwelt aan als het machtige bruisen van de brullende watergolven, die breken op Patmos' strand, het rolt indrukwekkend door de hemelen als het rollen van de donder door de zomerwolken, maar het klinkt ook weer oneindig liefelijk als het ruisen van een orkest van harpen en van citers. Nooit is er op aarde noch in de hemel zó gezongen, en nooit ook is er gezongen wát de zangers zingen, want, zo lezen we, ze zongen een nieuw lied, dat niemand leren kon dan de zangers zelf.

Niemand? Neen, de aardemensen kunnen het niet leren, de engelen kunnen het niet leren, hoewel ze zanger zijn van professie, en Jezus kan het ook niet leren.

Hoe is dat toch mogelijk?

Om dat te verstaan, moeten we eerst letten op de positie van deze zangers, dan zullen we al iets verstaan van de compositie van hun lied.

Waar staat dat koor opgesteld? Ik zag, zegt Johannes, het Lam staan op de berg Sion,

UIT DE INHOUD:

Het nieuwe lied	J. v. D.
Reformatie (III)	C. V.
Over de invloed van een beschouwing	H. J. J.
Tussen Humanisme en Calvinisme (V)	G. P.
Psalm 17 : 5—10	A. v. B.
De diaconie, geen bedeling	J. W.
Boekbespreking	K. J. P.
Persschouw	C. V.
Kerknieuws	

en rondom Hem staan die zangers van het nieuwe lied opgesteld. De Sion, dat was de plaats, waar God de HEERE te midden van Zijn verbondsvolk zijn troon had opgesteld. De berg Sion was daarmee het geestelijk centrum van de stad Gods, en van het volk Gods. En op die Sion stond het altaar in het heiligdom, de mogelijkheid en de waarborg voor het samenwonen van de heilige God met het zondige volk, het teken, het sacrament om zo te zeggen en symbool van de verzoening, die Christus eenmaal zou aanbrengen. Maar het aardse Sion was op zichzelf ook maar symbool van en doorgang tot hogere werkelijkheid. En in het hemelse Sion is wat het aardse afbeelde gerealiseerd. En het hoge huis van Sion staat onbeweeglijk vast, door het Lam, dat hier voor de grondvesten legde, en zijn volk er een weg heen doorbrak.

En daar zien we dan het Lam staan op de berg Sion, de residentie van het eeuwig koninkrijk. Babel zal vergaan, maar Sion is het onbeweeglijke, onvergankelijke, eeuwig heerlijke.

Maar wat is een koning zonder volk? In Openb. 12 lezen we hoe Satan, nu hij Christus niet uit de hemel heeft kunnen houden, al zijn best doet om zijn volk aan deze Koning te ontroven. Zal de lijdzaamheid der heiligen bestand blijken tegen het satanisch geweld? Maar merkt u wel, dat Johannes na dat bange hoofdstuk 13 eindigend met dat dreigende getal 666 als symbool van al wat hier op aarde in de tijd van het Beest zich ingezet heeft tegen Gods volk, gewoon doorschrijft: en ik zag het Lam staan op de berg Sion, en rondom Hem de honderd vier en veertig duizend, die niet het getal van het Beest, maar de Naam Zijns Vaders geschreven hebben aan hun voorhoofden. Dat merkwaardige getal wil zeggen: als de presentie-lijst van Gods kinderen wordt gelezen, dat blijkt er niet één te ontbreken, er wordt er niet één gemist van al Gods verkoren volk.

Wat is dat voor een getal? Het is als alle getallen in Openbaring symbolisch. Het werd al in het 7de hoofdstuk genoemd. Het geestelijk Israël, de kinderen Gods van de oude bedeling, aangevuld met de geroepenen en verkorenen uit de nieuwe bedeling, die in Israël zijn ingelijfd en de naam van Sions kinderen mogen dragen. Prachtig getal, dat getal honderd vier en veertig duizend. Dat is twaalf maal twaalf maal duizend. En de goddelijke rekenkunde wil ons vertroosten, dat er geen klauw achterblijft. Hij kiest de Zijnen uit, Hij roept ze allen, Die 't heden kent, de toekomst overziet, laat van zijn woorden geen ter aarde vallen. En 't werk der eeuwen, dat Zijn Geest ompant, volvoert Zijn hand. Heerlijk getal. Het is het getal van de grootste volkomenheid, en ook van de heerlijkste gemeenschap.

Twaalf, dat is het product van drie maal

vier, en drie is het getal van God Driëenig, en vier van de wereld, zoals ze zich naar de vier windstreken uitstrekt. En drie maal vier, dat is hemel en aarde verenigd te saam in de lieflijke Naam van het Lam, om welke ze staan vergaderd. Het getal van de vrede waarvan de engelen zongen in mensen des welbehagens. Het getal dat ook de waarborg aangeeft van de eeuwige vreugde op de wereld, die God bouwt in de gemeenschap met Hem. En twaalf maal twaalf maal duizend, het getal van de volheid, dat wil zeggen, dat aan die eeuwige vreugde niets zal ontbreken.

En de positie en de presentie van deze zangers, waarvan er niet één is omgekomen en niet één achtergebleven, verklaren veel van het patroon van het nieuwe lied. Maar, zegt iemand misschien, die inhoud, die kunnen we toch niet kennen, die valt toch niet te weten? Niemand kon dat gezang toch leren? Wacht even, er staat nog wat bij: niemand kon dat gezang leren, dan die van de aarde gekocht zijn. Daarom konden de aarde-mensen het niet leren, zoals Johannes hen pleegt te noemen, die in de tegenwoordige en aardse dingen hun heil en hoogste geluk zoeken want zij wilden zich niet van de aarde laten kopen. Zij konden het ook niet leren, die het teken van het beest maar hebben aangenomen, de vreesachtigen en de ongelovigen en de afhoererenden, want ze hebben de Koper niet vertrouwd. Daarom kunnen de engelen het ook niet leren, want zij worden wel tot dienst uitgezonden dergenen, die de zaligheid beërven zullen, maar ze weten niet bij ervaring wat het is: van de aarde gekocht zijn. En daarom kan zelfs Jezus het nieuwe lied niet leren, want Hij is ook niet van de aarde gekocht. Hij is de Koper, die heel goed kan verstaan hoe groot de vreugde is van wie van de aarde gekocht zijn, en die zijn werk daarin heerlijk ziet beloond, maar ook niet zelf heeft ervaren wat het zegt van de aarde gekocht te zijn.

Want dáárom kan niemand het nieuwe lied leren, dan die van de aarde gekocht is, omdat het bezingt de heerlijke verlossing, die ze aan eigen ziel hebben ervaren, uitgedrukt in het „van de aarde gekocht zijn”. Wilt ge weten wat het inhoudt, dan moet ge nog even een vergelijking trekken met het vorige hoofdstuk. We lezen daar van velen, die voor de verleiding zijn bezweken van de antichrist en zich verkocht hebben aan het beest. Zijn eigendomsmerk hebben aangenomen. Hun eerstgeboorterecht als verbondskinderen verkocht voor de schotel linzenmoes van tijdelijke rust en voorspoed. Maar die Johannes hier hoort zingen, hebben zich niet laten ómkopen. Zij hebben zich juist laten loskopen. Ze hebben hun zaak aan de Heiland toevertrouwd, die noodde: Komt tot Mij, en Ik zal u rust geven. Ze hebben zich de Naam Zijns Vaders aan het voorhoofd laten schrijven in het eigendomsmerk van de heilige doop, en toen het beest het wilde dwingen om zijn merkteken aan voorhoofd en rechterhand te laten zetten er voor in de plaats, hebben zij met de jongelingen voor Nebucadnezar gezegd: wij zullen uw goden niet dienen en uw geboden niet eren, want wij horen aan een Ander. Ze hebben daarvoor heel wat moeten verduren. Ze zijn uitgesloten, verdrukt, gedood. Maar toen ze getrouw bleven tot de dood, ontvingen ze de kroon des levens. Ze ervaren nu, ze zien nu en aanschouwen waarop ze vertrouwden in het geloof, dat al Gods beloften in Jezus Christus Ja en Amen zijn gebleken. En nu zingen ze aan de glazen zee het lied van Mozes en van het Lam.

Maar nu weet ge ook, of ge eenmaal onder de zangers zult staan. Ge hoeft daarvoor niet de ledenlijst in te zien van het hemelse oratorium. Gij moet u door het Lam laten kopen, dan zult ge ook eens onder de zangers staan. Ge moet u laten loskopen van zonde en de wereld om Zijn eigen voortaan te wezen in heel uw leven.

Dan komt ge hier reeds op de zangschool. Er komt een nieuwe vreugde in uw hart, een nieuw lied op de lippen, ge wordt hier reeds zanglustig. En als uw stem hier vaak nog zo schor is, en er vaak een traan welt in uw oog van de menigerlei verdrukking, die zij, die het eigendom des Heeren zijn, hier moeten doorstaan, dan geeft u dat juist meer en meer verlangen naar de voorhoven van Sion waar het lied der verlostten volmaakt zal worden gezongen.

Heerenveen

J. van Dijk.

REFORMATIE

III

In onze voorafgaande artikelen hebben we er op gewezen, dat er dan van een reformatie sprake is — maar dan ook alléén — als de **centrale boodschap** der Schrift weer werkelijk wordt **verstaan**.

Het is deze tweeeënige boodschap:

Vooreerst, dat God goddelozen als goddelozen rechtvaardig verklaart, zonder dat deze daarvoor iets kunnen of mogen doen, alléén op grond van de verdienste van Christus.

En voorts, dat Christus door zijn Geest hen, die zo gerechtvaardigd worden, zó vernieuwt, zó beheerst en bewerkt, dat de vrucht van de Geest, de goede werken, in hun leven openbaar worden.

Op korte, prachtige wijs wordt ons deze centrale boodschap van de Heilige Schrift in het doopsformulier getekend.

Dat spreekt er namelijk van, dat de gehele verlossing van de mens in Jezus Christus ligt.

Hij is onze Verlosser. En zo is Hij onze wijsheid, gerechtigheid, heiligheid, vrede, verlossing.

Dat alles is Hij. En Hij is dat alles:

Maar nu komt het er op aan, dat wij in wat Jezus Christus is, betrokken worden, dat dat ons wordt toegeëigend.

Welnu, zo zegt het doopsformulier, de Heilige Geest komt in ons wonen om ons „toe te eigenen” alles wat wij in Christus hebben. Namelijk, vooreerst de afwassing onzer zonden. En daarna, in onverbrekelijk verband daarmee, de dagelijkse vernieuwing van ons leven.

Het kénnen, het verstaán, van deze werkelijkheid en het zo daarin betrokken zijn en daaraan deel hebben — dat is nu **reformatie**!

En reformatie der kerk is, dat deze werkelijkheden weer met volle kracht, duidelijk en eenvoudig, worden gepredikt!

Nu dreigt ten aanzien van deze zaak steeds een misverstand.

Het woord misverstand is zelfs in dit verband nog veel te zwak. Wat hier dreigt is een fundamenteel **verknoeien** van deze bijbelse boodschap.

Het is dit, dat we wat ik zo even noemde in feite als niets anders, niets meer dan als een „leerstuk” beschouwen. Als een (theoretische) „waarheid”, die je moet beamen, waar je het mee eens moet zijn.

Meermalen heb ik b.v. zo over de rechtvaardiging door het geloof horen „preken”. Het ging dan over „het stuk” van de rechtvaardigmaking. Ja, over dat „stuk”! Wat je te horen kreeg was een min of meer geslaagde omschrijving van dat „stuk”. Een reeks „gedachten” daarover plus het verband ertussen. En voorts „gedachten” die met de door de dominé „ontwikkelde” in strijd waren. Welke dan op min of meer geslaagde wijze werden weerlegd. En men meende dat men, zo sprekende, het over Gods rechtvaardigend handelen had gehad. Ja, er inderdaad over had gepréekt!

Dit is inderdaad een verknoeien van de boodschap Gods.

Want de rechtvaardiging van de goddelozen, en evenzo de vernieuwing door de Geest van Christus, zijn machtige **werkelijkheden**. Het zijn levende en geweldige **daden Gods**. En het preken daarover is — als het tenminste echt preken is! — een **in gang komen** van dat werken Gods. Als de rechtvaardiging van de goddelozen waarlijk gepréekt wordt, als die rechtvaardiging metterdaad als evangelie verkondigd wordt, dan **geschiedt** die in en door die prediking. Dan wordt die door die prediking een feit. En met de vernieuwing door de Geest van Christus is het precies zo.

Hiervan moet een preker vervuld zijn!

Het moet in hem leven, dat God dit door zijn preken wil doen: Aan dat werk Gods moet hij zich met alles wat hij heeft en kan dienstbaar maken. En het hóren van zo'n preek moet — neen mag! — zijn het ontvangen van de rechtvaardiging uit Gods hand, het door Hem gerechtvaardigd worden, het metterdaad vernieuwd worden door de Geest van Christus.

Neen, waarlijk, het gaat er niet in de éérste

plaats om, dat we precies alles, of althans veel van die rechtvaardiging enz. „wèten”, dat we precies kunnen vertellen hoe het daarmee gaat en staat.

Neen, het gaat daarin om een gebeuren, een gegrepen worden door, een betrokken worden in Gods rechtvaardigend handelen in Christus. Het gaat om een **inderdaad** als goddeloze gerechtvaardigd en een **metterdaad** door de Geest vernieuwd worden.

Wie hier iets van heeft verstaan, beseft ook dat de rechtvaardiging en die vernieuwing elke dag nieuw zijn en ook elke dag als iets nieuws van God mogen en moeten worden verwacht en ontvangen.

Als het alleen maar ging om een **weten** daaromtrent — dan zouden we gauw afgestudeerd zijn! Dan zou het niet lang meer duren of de dominees konden ons daarover „niets nieuws meer vertellen”. Wie hoort bovendien graag dingen vertellen en uitleggen, die hij reeds lang en goed weet? Ja, is het vertellen van wat men goed weet en het uitleggen wat men allang goed begrijpt, feitelijk geen onzin?

Maar zo staat het met dat centrale in het Evangelie niet. En ook niet met het preken daarover. Dat is maar niet vertellen wat men allang weet en verklaren van wat men reeds lang heeft begrepen.

Neen, er moet elke dag opnieuw **zijn** dat waarachtige als goddeloze gerechtvaardigd worden door God op grond van het offer van Christus door het geloof.

Dag in dag uit moeten — en mogen! — we als arme zondaren, schuldig en onrein, de toevlucht nemen tot Christus om zo metterdaad van onze zonden gewassen en zo gerechtvaardigd te worden.

En elke dag moet er **zijn** dat bewerkt worden door de Geest van Christus, dat vernieuwd worden naar het beeld van Hem, Die ons geschapen heeft.

En omdat echte prediking is het géven, het tot stand brengen van deze grote werken Gods, omdat God door deze prediking dat wonderlijke werk aan ons en in ons wil doen, daarom is ook die prediking blijvend nodig. Daarom veroudert echte prediking niet.

Prediking is het géven, op Gods bevel, en naar zijn belofte, van het brood des levens, de spijs der ziel.

Zoals men met het **weten** van wat brood is hier wel klaar kan komen, — zo kan men ook met het „**weten**” van Gods grote daden, voor zover ons dat door mensen kan worden overgegeven, wel klaar komen. Maar zoals we elke dag echt brood, echt voedsel nodig hebben om te kunnen leven en daarmee hier nooit definitief verzadigd worden — zo hebben wij ook ononderbroken dat rechtvaardigende en vernieuwende handelen Gods nodig. Dat zet zich gedurende heel ons leven voort. Dat wordt hier nooit beëindigd.

En zo staat het ook met de prediking!

Ja, hoe krachtiger God dat werk in ons voortzet, hoe meer we er behoefte aan krijgen; hoe meer we ernaar gaan verlangen.

En zo staat het ook al weer met de prediking — met de echte! We gaan die al meer nodig hebben.

Omdat het er met die ontzaglijke werkelijkheden van de rechtvaardiging van goddelozen en de vernieuwing door de Geest van Christus zó voorstaat, daarom is het een ontstellend ding als deze geweldigheden niet anders gekend en gepreikt worden dan als „stukken” van de „leer”, waar men het mee eens moet zijn; dat wil zeggen: als begrippen die men met een aantal woordjes netjes omschrijven kan.

Mannen die het Evangelie kenden, zoals b.v. Luther en Calvijn, hebben het dodelijk gevaar dat hier dreigt scherp gezien. Ze hebben er voor gebedd en er tegen gewaarschuwd.

Zij kenden de mensen en het menselijk hart.

Ze wisten, dat het levende kénnen, en het echte belijden van het waarachtige geloof in God en zijn Christus en de wonderen der genade, heel wat anders is dan het „aanvaarden” van een „belijdenis”, het „instemmen” met een of andere „waarheid”.

Ze wisten, dat ná de bloei van het leven des geloofs door de almachtige werking van Gods Geest, zoals God die in een reformatie geeft, altijd weer komt — en dat alléén door

eigen schuld — de dorheid, het redeneren over de werken Gods, terwijl die niet meer waarachtig gekend worden.

Het denken schiet misschien wel zeer schone denkkristallen. Het bouwt misschien wel imposante denktorens. Het redeneervermogen tovert misschien nog veel vernuftige denksystemen!

Maar o, die afgrond is zo donker daaronder.

Och ja, de mensen zijn dan misschien nog wel orthodox. Soms zelfs fel en fanatiek. Maar het leven des geloofs, het leven des Geestes is zo flauw, is misschien zelfs wel geheel verdwenen.

Er is niét het worstelen met, het kreunen onder de last van zonde en schuld. En daarom is er ook niet de grote verbazing over die God die goddelozen rechtvaardigt. Er is niet de jubel over het wonder dat God zondaren, ellendigen als wij zijn — hoe is het mogelijk? — aanneemt. Er is niet het leven uit de Geest, dat blij en vrij en mild maakt. Het leven, dat zo gemakkelijk doet vergeven, dat met vreugde doet dienen, dat verlost van alle kramp, dat zonder enige moeite de uitnemendheid van anderen erkent, dat de eenheid der broeders zoekt.

Ja, de reformatoren — ze kenden de Schrift — wisten, dat steeds weer tijden komen, dat het Evangelie, ja, misschien wel honderd-uit beredeneerd, maar tegelijk bitter slecht gekend wordt.

Zet de emmers, de bakken, de vaten en tonnen buiten, riep Luther eens. Want God doet thans de plasregens van zijn genade neerstromen. Zet alles buiten — straks wordt het weer dor en droog!

Wanneer het Evangelie niet meer werkelijk wordt gekend, wanneer er niet meer uit wordt geleefd, dan wordt het zo dor en kil en dood in de kerk.

Het „leven” dat er dan nog is, is dan een „leven” van ruzie, twist, onverdraagzaamheid, achterdocht, wantrouwen, vechten over woordjes, begrippen, en dingen van de derde, vijfde of tiende rang. De vreugde is weg. Men tuimelt van de éne narigheid in de andere. Er heerst de spanning van: wat zullen we nu weer hebben? De grote strijd des Geestes, de strijd tegen het eigen hart en de wereld, de strijd tegen hoogmoed, eerzucht, machtsbegeren, zelfhandhaving wordt niet meer gestreden. Men „kent” die zonden niet meer. Alle tijd en kracht wordt verteerd in veelal doelloos, vruchteloos geredeneer en gepolemiseer. Groepsvorming tiert overal. De broeder wordt weggeslagen. De vijand wordt niet ontdekt. Men is er trouwens ook dikwijls, zelf, onbewust, een prooi van.

En de theologie wordt begrippenkramerij. De bekende Ds de Groot — de man van „Schaap en bok in één hok” enz. — heeft de verdorring en verkillung daarvan eens kostelijk getekend.

Luther, zo schreef hij, heeft „levende dingen” ontdekt. De rechtvaardiging uit het geloof, het wonder dat Christus ook onze heiligmaking is. En hij heeft ze daarna, „met de veelsoortige eigenaardigheden van zijn uitzonderlijke geest de kerk en de wereld ingebracht. De bergwerkerszoon, met het door geen weelde, in geslachten achtereen, bedorven bloed. — De ziener, die de dingen in scherpte van klaarheid zag; eenmaal zelfs zag hij de duivel; smet hem de inktpot naar de oren. — De musicus, die ons de 46ste psalm heeft voorgezongen, in de gans-nieuwe klank van het lied: een vaste burg is onze God.

Wanneer die gaat preken, dan bergt zijn levende stijl in zich de priester en de profeet van de oude dag: het gezalfde van de priester: en het fris-omhoogspuitende van de woorden der profeten; beide het ambtelijke en het natuurlijke.

Neem ze nóg eens weer vóór u, die heerlijke geschriften van Luther: het leven bruist eruit. Hier is dat onmiddellijke; gij gevoelt: het is een mán, die tot u spreekt; een Napoleons-natuur; een geweldenaar —; en tegelijkertijd: hij heeft de ogen van een kind.

Als die man preekt, neemt hij, in zijn vlucht en zijn vaart, Duitsland mee; in het voorbijgaan Nederland en Vlaanderen; in de gauwigheid meteen het verre Zweden en Noorwegen. — De Paus is verbaasd: hoe kan één monnik zóveel werk verzetten?!

Hij was de eenling, door God voor dat werk uitverkoren, en wonderbaar toegerust.

Hij doet, hetgeen niemand kan. —”
Zie dit was reformatie.

„Maar dan komt het aan de opvolgers. En het is immers niet anders mogelijk? — het oerbok levende theologie wordt nu geperst in het keurslijf van het systeem.

Hetgeen Luther gepreikt heeft: met hart, ziel, zinnen, geweten, met dat scherpe verstand, en met die kinderlijke geest — ná hem komen de professoren; de brillen op; de kamerjapon aan, en op vilt pantoffels. — Die bekijken het systeem. Ertegen lachen, kinderlijk lachen, kunnen ze allang niet meer. — Wat Luther weleer gevonden heeft; waarover hem de tranen langs de wangen gerold zijn, omdat zijn vondst hem toekwam uit de genadige hand Gods — daar maken nu de professoren een boek van; zoveel kapitels; zoveel paragrafen; zoveel bladzijden. — Zij schrijven erover; met doorhalingen en verbeteringen. Terwijl ze schrijven, roken ze een kalken lange pijp; de geur van de pijp verdringt de levensgeur van Luthers korenhalmen met de korenbloemen daar tussen in. „Het wordt nu duidelijker”, zeggen de professoren. „Het wordt nu begrijpelijker”. Ze knikken tegen zichzelf, en tegen mekaar.

Maar het kerkvolk kan er de aandacht niet bij houden. Die merken dat: de bosviooltjes, die bij Luther geurden en bloeiden, die zijn hier tussen viltpapier gelegd, en gedroogd. Het is alles plat, en dun, en zonder geur. —

En dat met die levende leer van de rechtvaardiging door het geloof. Waar God de Allerhoogste in actie is; en waar de Middelaar in actie is, stortende zijn bloed; en waar de mens in volle actie is, zich aanklagende; tot God zuchtende; de onverwachte vrijpraak vernemende; uitbrekende in gejuich en lofgezing. —

Maar niet zodra hebben de theologen van professie zich op dat levende werk geworpen, om het te systematiseren, of — de gemeente, de boer en de burger, zitten met de gedroogde bloemen in de hand; vragen, suf, en stil: wát moet ik hiermee? en wáár is het klatende leven gebleven?!”

En als het zo is — dan is er deformatie.

Ik weet het lezer: mijn verhaal is eentonig en voor velen vervelend.

Maar ik vertel het toch!

Want het is even eentonig en even vervelend als — brood. Maar ook even onmisbaar.

Want het gaat nu eenmaal in de kerk en in ieders leven om het Evangelie van Jezus Christus. En het gaat daarbij om alles of niets, om leven of dood.

Er wordt tegenwoordig veel geklaagd. In en over alle kerken. En over de „Gereformeerde Gezindte”. Er wordt geklaagd over geestelijke verschraling; over verwereldlijking; over leger wordende kerken; over de jeugd die geen interesse meer heeft; over de verdeeldheid der kerk; over haar machteloosheid; over de geweldige opleving der secten: over...

Och, het heeft allemaal in laatste instantie maar één oorzaak!

Deze, dat men het Evangelie niet meer waarachtig kent; dat men dus niet meer weet van zonde en van genade; dat men niet meer huivert over eigen grondeloze zonde en verdorvenheid en daarom niet meer juichen kan over God, die goddelozen rechtvaardigt en vernieuwt door zijn Geest. Het heeft deze oorzaak dat Gods rijk en Jezus Christus niet meer alles is en de Geest daarom niet meer werkt tot vernieuwing van het leven, zo, dat in dat leven gaat opglanzen de vrucht van de Geest.

Omdat het Evangelie niet werkelijk triumfeert is er zoveel verdorde, beschimmelde christelijkheid en zoveel wereldse, verstarde, verkrampte kerkelijkheid. Daarom is er zo weinig de blijheid, de openheid, de kinderlijkheid, de vriendelijkheid, de lankmoedigheid, de barmhartigheid van de kinderen Gods, die roemen in de hoop der heerlijkheid. Daarom is er ook zo weinig de geestelijke strijd tegen de boosheden in de lucht. Daarom is er zo weinig de overwinning van dat geloof, dat de wereld overwint.

Maar reformatie is: dat het Evangelie weer in zijn volle rijkdom, ernst, blijheid en directheid wordt gepredikt; en dat het leven door dit Evangelie geheel wordt gedragen, doorgloed en beheerst.

C. V.

Over de invloed van een beschouwing

Voor enige weken schreef ik een artikel: Theorie en Practijk. Daarin kwamen deze regels voor: „Er zijn ook onder theologen wel theorieën, waarmee men practisch niets doet. Waarmee men practisch ook niets doen kán. Er zijn beschouwingen, die op papier best in mekaar zitten en kloppen als een bus. Maar die practisch onbruikbaar zijn, omdat ze niet waar zijn en op de werkelijkheid niet kloppen. Zo heb ik altijd gedacht over de vermaarde formule „houden voor wedergeboren”, later gewijzigd in „beschouwen en behandelen als zulken, die delen in de wederbarende genade”, waaraan nu niemand meer gebonden is”.

Ook was daar te lezen: „Het is dunkt mij een fout van het Gereformeerdendom, dat het veel te veel waarde hecht aan theorieën en theologieën. Ik zeg niet, dat ik daaraan ontkomen ben. Waarschijnlijk is niemand er helemaal aan ontkomen. Men heeft zich druk gemaakt over een juiste formule voor de beschouwing van de kinderen der gelovigen. Ik vraag mij af of deze beschouwingen wel veel invloed hebben gehad bijv. op de opvoeding van onze kinderen”.

Naar aanleiding daarvan is mij gevraagd of ik de invloed van een theorie of beschouwing niet onderschat. Is het wel waar, zo is gevraagd, dat deze theorie geen uitwerking heeft gehad op de practijk van de opvoeding? Men meent, dat ik te licht denk over de kwade invloed van een slechte theorie. Deze zou veel meer kwaad gedaan hebben dan ik wel dacht.

Mogelijk kan het enig nut hebben hierover nog eens te spreken. In de eerste plaats wil ik dan opmerken, dat het wel zeer moeilijk uit te maken is hoe groot of hoe klein de invloed van de bekende formule is geweest. Wat mij betreft moet ik echter zeggen, dat ik van haar invloed weinig heb gemerkt. Op de catechisatie heb ik er niet veel van gehoord. Aan de

Vrije Universiteit evenmin. Op geen enkel examen is mij er naar gevraagd, voorzover ik mij herinneren kan. En in de gemeenten, waar ik „gestaan” heb, ben ik op invloed van deze beschouwing nooit gestuit. Voorthuizen was anders een kerk van de Doleantie. Maar ook in die gemeente „leefde” deze beschouwing niet. Alleen toen een synode de woorden van 1905 weer te voorschijn haalde herinnerden zich de leden van de kerkeraad, dat zij dit zo geleerd hadden. Waarschijnlijk wel op de catechisatie of op de jeugdverenigingen. Maar naar mijn ervaring „leefde” deze beschouwing onder de gemeentelieden niet. En we zullen het er wel over eens zijn, dat een „dode” beschouwing weinig invloed heeft. Ze doet geen goed en ze doet geen kwaad. Negentig procent van de gemeente wist eenvoudig van het bestaan van het „houden voor wedergeboren” niet af. En ik had niet de minste behoefte dit er bij de gemeente in te pompen.

Natuurlijk is hiermee niet gezegd, dat op andere plaatsen de toestand dezelfde was. Het kan best zijn, dat er kerken waren, waar deze „beschouwing” wél leefde en dus wel invloed had. En naar mijn overtuiging kan die invloed niet goed zijn. Omdat het „houden voor” veel te zwak gezegd is. Het heeft een element van onzekerheid in zich, dat niet naar de Schrift is. Maar „wedergeboren” zegt mij veel te veel. Een uitspraak, waarvan het ene deel te weinig zegt en het andere deel te veel is een wonderlijk ding, waarvan niet veel goeds te verwachten is. Als men deze formule werkelijk met de mond belijdt en met het hart gelooft, dan kan er alleen maar narigheid van komen.

Ik schreef indertijd aan de classis Apeldoorn (het was 1 mei 1946) met betrekking tot de Vervangingsformule: „M.i. dreigen hier twee gevaren, die onmiddellijk met deze leer samenhangen, nl. valse gerustheid of valse ongerustheid. Drijft men het „beschouwen als” zo sterk, dat het ongeveer gelijk

staat met „geloven”, dan krijgt men het gevaar, dat we denken: „Het loopt met onze kinderen wel los. We mogen ze immers houden voor wedergeboren, uitverkoren, althans delende in de wederbarende genade des Heiligen Geestes. Uitzonderingen daargelaten mogen we aannemen, dat alles in orde is”. Dat kweekt een valse gerustheid en hoogmoed. Anderzijds dreigt het gevaar juist bij ernstige mensen, dat ze zich gaan afvragen: „Als het verbond eigenlijk alleen is opgericht met uitverkoren en die alleen de volle, absolute belofte hebben, hoor ik er dan wel echt bij? Ben ik wel uitverkoren? Ben ik wel wedergeboren? Deel ik werkelijk in de wederbarende genade des Heiligen Geestes?” Men gaat dan zoeken naar kenmerken en wordt overgeleverd aan een verterende onzekerheid. Men vervalt tot een chronische valse ongerustheid”. Hiermee ben ik het nog eens.

Nu ik toch eenmaal de verklaring van 1 mei 1946 onder ogen heb wil ik nog een paar regels citeren, waarmee ik het nog van harte eens ben: „We moeten er van uitgaan, dat de kinderen der gelovigen in het verbond begrepen zijn, dat zij de belofte hebben van vergeving der zonden en eeuwig leven, dat ze eveneens staan onder de eis van Gods verbond. Dan hebben we een vast uitgangspunt voor belofte en eis. Dat God het verbond met de kinderen opgericht heeft geldt van allen, ook van hen die later Gods beloften verwerpen”.

Meer wil ik nu van 1905 en 1946 maar niet zeggen. We kunnen bovenschrijftuurlijke uitspraken ook in 't leven houden door ze te bestrijden. In de gemeenten hebben ze nooit echt geleefd. Ik hoop van harte, dat theologen deze formules (ik bedoel dit niet minachtend, maar ik weet er geen beter woord voor) nu ook maar in het graf laten. Dan kunnen ze geen kwaad meer doen. En ik hoop, dat wij allen, Vrijgemaakten en niet-Vrijgemaakten en Christelijke Gereformeerden — om het daar nu maar bij te laten — leren denken en spreken naar de Schriften, die ons wijs kunnen maken tot zaligheid

* * *

Opvattingen van theologen en menselijke theorieën vergaan en verwelken. Maar de Schriften blijven door alle eeuwen heen „een lamp voor onze voet en een licht op ons pad”. En we zullen laten staan wat er geschreven staat. En ons denken en spreken richten naar de regel van het geschreven Woord des HEREN. We zullen moeten vragen: Hoe hebben de profeten des HEREN het volk des HEREN aangesproken? En hoe heeft Jezus Christus gesproken van het volk des verbonds en van de kinderen des verbonds? En wat is de taal der apostelen als zij zich richten tot de gelovigen en hun zaad? Hoe vertroosten zij en hoe waarschuwen zij de gemeente Gods? Zoals zij het deden zullen wij het toch ook moeten doen. Of weten wij het beter dan onze Hoogste Profeet en Leraar? Of beter dan de profeten en apostelen, door God gegeven aan heel de Kerk van alle eeuwen?

Natuurlijk zal ieder Gereformeerd mens dit toestemmen. Toch heb ik gemerkt, dat men aan de Schrift kan ontwennen. Niet zozeer onder invloed, dunkt mij, van de „bekende” formules, want die kenden de meesten niet. Maar ze hingen samen met een systeem van gedachten, die het moeilijk maakten zich maar eenvoudig te houden aan wat er geschreven staat.

Levendig herinner ik mij nog, dat op de morgen van de dag, waarop ik geschorst ben, een ouderling van de genabuurde kerk nog eens met mij kwam praten. Hij zag tegen de schorsing op, zoals de meesten daar tegenop zagen. Hij droeg altijd een zakbijbeltje bij zich en we gingen verschillende teksten na. We spraken over de positie van de kinderen der gelovigen. En over het verbond en de wedergeboorte en het „in Christus geheiligd zijn” enz.

Hij beweerde, dat wie in Christus geheiligd was nooit verloren kon gaan. En dat het verbond niet verbroken kon worden. En dat kinderen des koninkrijks niet verloren konden gaan. Dat wij van onze kinderen niet zeker wisten of zij kinderen des koninkrijks waren enz.; en dat wij het daarom naar het oordeel der liefde er voor mochten houden.

Toen verzocht ik hem eens op te slaan Mattheüs 8 : 12 : „en de kinderen des Koninkrijks zullen uitgeworpen worden in de buiten-

ste duisternis”. Toen hij dit gelezen had kwam prompt de opmerking: „Maar dat zijn nooit kinderen des Koninkrijks geweest”. Waarop ik vroeg, waarom het er dan staat?

Vervolgens lasen we Hebr. 10 : 29 : „Hoeveel te zwaarder straf, meent gij, zal hij waardig geacht worden, die de Zoon Gods vertreden heeft, en het bloed des testaments onrein geacht heeft, waardoor hij geheiligd was, en de Geest der genade smaadheid heeft aangedaan?” Waarna hij opmerkte: „Maar die zijn nooit echt door het bloed geheiligd geweest”. En ik weer vroeg, waarom het er dan zo geschreven staat.

Waarschijnlijk hebben we ook nog gesproken over Joh. 15 waar sprake is van de verdorde ranken, die men vergadert en in 't vuur werpt om verbrand te worden. Weer werd de opmerking gemaakt, dat het dan geen echte ranken waren geweest en weer vroeg ik, waarom het dan zo geschreven stond.

Hem heb ik niet kunnen overtuigen, dat hij de Schrift niet na durfde spreken, omdat hij vast zat in een bepaalde theorie over verbond en verkiezing en wedergeboorte. Het wordt een benauwde zaak in de kerk als we de spraak van de Schrift niet durven spreken, omdat het niet klopt met ons systeem. Ik hoop, dat alle Gereformeerden weer leren dicht bij de Schrift te leven en te spreken. Theorieën brengen scheiding. Maar als we spreken naar het Woord dan moet dat toch allen, die oprecht voor dat Woord willen buigen verenigen?

* * *

Vermoedelijk heeft het geheel van gedachten, dat achter de besproken formules ligt, vooral bij sommige predikanten wel een slechte invloed gehad. Ik denk aan een bepaalde opvatting van wedergeboorte. Er is onderscheiden tussen wedergeboorte in ruimere- en in engere zin. Deze laatstgenoemde zou zijn een implanting van een levenskiem, een soort van injectie, die totaal lijdelijk werd ondergaan. Trouwens heel het werk van

de Heilige Geest werd door sommigen gezien als een werk, dat zich automatisch voltrok. Ik heb eens een preek gehoord over Efeze 5 : 18 : „En wordt niet dronken van wijn, waarin overdaad is, maar wordt vervuld met de Geest”. Met dit laatste wist de prediker geen raad. Daar kon iemand toch niets aan doen en daarvoor was men toch niet verantwoordelijk? Daarom maakte hij er van: „Toont, dat gij wedergeboren zijt!” Terwijl er staat: „Wordt vervuld van de Geest”. Dat is toch duidelijk: Zorgt dat gij vol van de Heilige Geest wordt. Dat zullen we maar moeten laten staan. En op de kansels zullen de predikers in naam des HEREN dit bevel overbrengen aan de gemeente: Zó zegt de HERE.

Tenslotte: We zullen in ons spreken over wedergeboorte zo dicht mogelijk bij de Schrift moeten blijven. Er wordt in de Bijbel veel minder over wedergeboorte gesproken dan in sommige kringen gebeurt. En als er over wedergeboorte gesproken wordt, dan wordt gezegd dat we worden wedergeboren door het Woord of door het Evangelie. Zoals Jacobus schrijft: „Naar Zijn wil heeft Hij ons gebaad door het woord der waarheid”. 1 : 18. Zo zegt het ook Petrus: „Gij die wedergeboren zijt, niet uit vergankelijk maar uit onvergankelijk zaad, door het levende en eeuwig blijvende woord Gods”. Dat we hieronder niet te verstaan hebben een inwendig, machtig scheppingswoord blijkt uit het slot van Hoofdstuk 1: „En dit is het woord dat onder u verkondigd is”. Zo spreekt ook de Here Jezus over wedergeboren worden in het gesprek met Nicodemus. Hij moet „geboren worden uit water en Geest”. Hij moet zich laten dopen door Johannes de Doper en zich wenden tot Christus „die met de Heilige Geest en met vuur dopen zal”. We mogen gerust zeggen, dat de Heiland tot Nicodemus komt, niet alleen met de prediking van de noodzakelijkheid van wedergeboorte. Maar ook met de prediking van de weg, waarin hij weer geboren wordt.

H. J. Jager.

Tussen Humanisme en Calvinisme

„We zaten hopeloos vast en vaak vroeg ik mij af, hoe ik het klaar zou spelen dominee, prediker van het evangelie, te worden en eerlijk te blijven” (pag. 77).

„Door Barth heb ik er weer plezier in gekregen” (pag. 82).

Dr. J. J. Buskes

„Hoera voor het leven”

V: DE VERVELINGSPERIODE

Er is nog een vierde argument waarom het boek van Ds. Buskes van belang is, en eigenlijk acht ik daarmee de kern van de ontwikkelingsproblematiek van Ds. Buskes geraakt.

In de twintiger jaren hebben diverse jongeren in de gereformeerde kerken de situatie in hun kerk ondervonden als een verfiende vervelingsperiode.

In de dertiger jaren is dat opnieuw bij vele jongeren het geval geweest, nadat de kruitdamp rondom de kwestie Geelkerken was opgetrokken.

Velen ondergaan in onze kerken ook vandaag weer een vervelingsperiode.

Het vraagstuk is ingewikkeld genoeg, juist daarom, omdat over dit aspect van de recente geschiedenis onzer kerken nog zo weinig in bespreking is geweest.

Maar de Kerk wordt niet voor niets in de Schrift geconfronteerd met *hoop* en *verwachting*. Aan de wereld heeft zij zowel te verkondigen „De Heer is gekomen!” als „De Heer zál komen!”

Al onze aardse arbeid vindt *binnen een tijdsbedeling* plaats, ook onze geestelijke arbeid; en al naar wij *de zin* ervaren van die arbeid, al naar wij over deze arbeid voldaan kunnen zijn, vanwege de zin die daaraan ondanks alles verbonden is, zal de tijd die wij passeren ons lang of kort

toeschijnen. Wanneer in ons geestelijk leven weinig wezenlijks geschiedt, wanneer er in feite ééntonigheid is van gebeuren, dan is er sprake van verveling: de tijd lijkt lang, de herinnering aan hetgeen er in voorvalt kan dan kort zijn! We ervaren onze werkelijkheid als een langgerekt *zijn*, maar we zien er geen *worden*, geen *ontwikkeling* in, die ons de zin der geschiedenis ontsluit, er is geen spanning tussen gisteren en vandaag, tussen vandaag en morgen. Dan hebben we wel de indruk dat er geschiedenis is geweest, in verre tijden dat het waard was om te leven, maar we ondervinden niet dat er ook geschiedenis gemaakt wordt.

De Christen, die zijn leven gespannen weet tussen het niet-meer van het Paradijs en het nog-niet van de Eeuwigheid ondergaat iedere sfeer van *vanzelfsprekendheid* en *verveling* in de Kerk, iedere *objectieve repetitie* van wat reeds bekend is, als een tegenspraak van de blijdschap die Gods Woord belooft, óók hier op aarde.

Dit alles raakt een aspect dat nog weinig ter sprake is gekomen, maar desondanks is het een feit dat vele jongeren het optreden van K. Schilder in de dertiger jaren beleefden als een verlossing uit de saaiheid die zij kerkelijk ondervonden. Velen hunner hoorden ook in de dertiger jaren preken, waarop formeel bezien niet dit was aan te merken, en theologisch kon men de preken met „Kuyper” verdedigen, en toch kon men in de preek de dynamische levensboodschap van Kuyper niet meer terugvinden. Zo was ook Dooyeweerd voor velen een verlossing in de saaiheid van het wetenschapsbedrijf binnen gereformeerde kring.

De vraag kan gesteld worden van welke aard en waarde dit onmiskenbaar ver-

schijnsel der laatste jaren in de gereformeerde wereld is. Is het een reactie op zoveel boeiende gebeurtenissen? Is het een puur menselijke ervaring van bijna cyclische aard, en dus een feit waarmee wij bijzonder moeten oppassen? Bij dit laatste geval hebben wij te bedenken dat ook de kerkelijke kring niets menselijks vreemd is, en dat wij ook binnen de kerk geroepen zijn alle aspecten van de menselijke werkelijkheid nauwkeurig waar te nemen. De feiten spreken echter totop vandaag in diverse kerkelijke milieus een té onmiskenbaar duidelijke taal, dan dat wij deze categorie der verveling over het hoofd mogen zien.

Men is er daarbij natuurlijk niet mee gereed om allerlei zaken aan te duiden, die gedurende zulk een vervelingsperiode toch bijzonder boeiend zijn. Het is namelijk een feit dat wat de één in hoge mate boeiend acht, door de ander helemaal niet de moeite van het overwegen waard wordt gevonden.

Een kerkelijke strijd en polemieke moge bijvoorbeeld een tijd lang dwingend beslag leggen op het totaal van de kerkelijke kring, al heel snel verliest ook dat voor velen aan belang, wordt door sommigen zelfs al heel snel als een ergernis ondervonden.

In zulk een periode van verveling willen vele jongeren van gestelde dilemma's af, omdat men ze onwerkelijk vindt, men verfoeit preken en artikelen die daarover altijd weer handelen, men zoekt iets nieuws, iets anders, al weet men vaak niet wát, ja men kan zich vaak niet eens voorstellen wat het nieuwe zou kunnen zijn, tótdat plots het andere er is, waarbij men vaak bereid is dat andere zonder veel critiek te aanvaarden, eenvoudig omdat men althans door dat nieuwe wordt tóégesproken!

Nu kan men natuurlijk zeggen dat het zo niet behóórt te zijn, maar wij hebben ook in de kerk niet alleen met de normzijde, maar ook met de werkelijkheidszijde te maken, en geen groter fout dan de concrete werkelijkheid, waarin de ware norm blijft gelden, niet dapper in de ogen te zien!

Het nieuwe, waarin men het álleroudste weer in verjongde vorm terugvindt, is nu eenmaal hetgeen men zoekt, wanneer er een periode is waarin onbehagen en verveling een rol spelen in de gemeenschap.

Zó hebben velen in de dertiger jaren (vaak onbewust van deze achtergronden) K. Schilder begroet, als een profeet, terwijl anderen, die dat onbehagen niét kenden, helemaal geen behoefte aan hem hadden, en hem slechts konden kwalificeren als een moeilijk te verteren scribe, die onrust bracht, waar naar veler mening geen heilzame onrust nodig was.

*

Het merkwaardige is nu, dat ook de Ds. Buskes in zijn jonge jaren geleden moet hebben aan zulk een vervelingsperiode, een periode waarin hem enerzijds allerlei in zijn kerkelijke milieu hevig tegenstond, en verzet in hem wekte, een periode waarin hem anderzijds allerlei dat in zijn kerkelijk milieu gezegd en geschreven werd, niéts wezenlijks voor zijn ziel zei!

Vanaf de eerste jaren dat de jonge Buskes tot bewustzijn kwam heeft hij alles afgezocht, afgetast, opgezocht, waardoor hij werkelijk met alles en iedereen in aanraking kwam: Prof. Pos, Kees Boeke, Hilbrandt Boschma, Latzko, Domela Nieuwenhuis, Henriëtte Roland Holst, de N.C.S.V., de beide Blumhardts en zoveel meer.

We kunnen alleen maar respect hebben voor wat hij in zijn studentenleven gelezen en opgezocht heeft!

De oplossing kwam, ook voor hem, in

Psalm 17 : 5-10

(Vertaling N.B.G.)

*Mijn treden hielden steeds uw spoor
en nimmer wankelden mijn schreden.*

*Ik roep U aan in mijn gebeden,
want Gij, o God, geeft mij gehoor.*

*Maak wonderbaar uw gunstbewijzen,
hoor ons, die Gij voor tegenstand
doet schuilen bij uw rechterhand,
o God, die we als Verlosser prijzen.*

*Bewaar me als de appel van het oog,
wil 't goddeloos geweld beteug'len,
berg me in de schaduw van uw vleug'len
voor hen, wier hart nooit voor U boog.
Geweld tracht mijn verweer te breken,
door doodsvijanden ben 'k benard.*

*Zij sluiten toe hun vette hart
en zijn hovaardig in hun spreken.*

A. v. B.

5. Mijn treden hielden uw spoor
mijn schreden wankelden niet.

6. Ik roep U aan, omdat Gij, o God, mij
antwoordt; neig uw oor tot mij, hoor
naar mijn woord.

7. Maak uw gunstbewijzen wonderbaar,
Verlosser van hen, die voor tegenstand
standers schuilen bij uw rechterhand.

8. Bewaar mij als den appel van het oog,
berg mij in de schaduw van uw
vleug'len

9. voor de goddelozen, die mij overwel-
digen,

voor mijn doodsvijanden, die mij om-
ringen

10. Zij sluiten hun vette (hart) toe,
met hun mond spreken zij hovaardig.

de persoon van... Karl Barth, die hem verloor van het luchtledig waarin hij geestelijk dreigde te verzinken, een luchtledig dat hem wel eens deed vragen, hoe hij op die manier ooit predikant kon worden!

Voor de jonge Buskes was Karl Barth het zoveelste adres waar hij zocht naar iets anders, naar iets nieuws, iets dat de verfijnde verveling en nietszeggende vanzelfsprekendheden van het gereformeerde leven, zoals sommigen dat met hem ondervonden, doorbrak!

Men kan over Karl Barth vandaag denken hoe men wil, maar wie zich vandaag geen levende voorstelling kan maken van wat Karl Barth betekend heeft in het leven van Ds. Buskes gedurende de twintiger jaren, kan onmogelijk Ds. Buskes begrijpen! Buskes las Karl Barth in de twintiger jaren, zoals velen in de dertiger jaren Schilder zouden lezen: „Wij hebben de Römerbrief doorgekropen en doorworsteld. Het was waarachtig geen licht verteerbare kost. Wij hadden echter het gevoel, aan te zitten aan een feestmaaltijd en we werden bevrijd van de alternatieven, die zich tot op dat ogenblik als onontkoombaar aan ons hadden opgedrongen”. (pag. 78).

Via de figuur van Karl Barth kwam alles voor de jonge Ds. Buskes in een nieuw licht te staan; rondom Karl Barth werd voor Ds. Buskes de gehele situatie in kerkelijk Nederland aan een hergroepering onderworpen. Met volle instemming haalt Ds. Buskes daarom aan wat ook de Utrechtse dogmenhistoricus, Prof. Dr. M. van Rhijn, bijna jaarlijks op zijn college aanhaalde, als hij Barth typeerde met een woord van Barth zelf uit het jaar 1927: „Als ik op mijn levensweg terugzie, dan kom ik mijzelf voor, als iemand, die in een donkere kerktoeren tastend omhoog klimt en daarbij plotseling, zonder er zelf ook maar iets van te vermoeden, in plaats van een leuning een touw in handen krijgt, dat het klokketouw blijkt te zijn. Tot zijn schrik hoort hij plotseling hoe de grote klok gaat luiden en werkelijk niet alleen voor hem. Wat kan hij anders doen dan zoo voorzichtig mogelijk verder klimmen?” (pag. 80).

Men kan dit beeld van Barth bestrijden, het gaat in zeker opzicht zéér mank, en toch spreekt dit beeld bijzonder toe. Het geeft in ieder geval duidelijk aan hoe

Barth in die jaren zichzelf zag, en hoe ook zijn volgelingen hem hebben willen aanvaarden: als de man die boven landelijk, dorps gebeuren uit, buiten eigen wil om, indrukwekkende klanken deed horen, die voorheen gemist werden!

Men kan Ds. Buskes vanuit gereformeerde kring verwijten maken over wat hij sindsdien geleerd en geschreven heeft, maar voor ons is van meer belang in zijn mémoires te lezen hoe hij tot dat alles gekómen is, wat hij miste in de gereformeerde kring, ondanks al wat daarin geboden werd: *de majesteit Góds!*

Voor Ds. Buskes was de gereformeerde kerk teveel eenzijdig een cultuurmilieu geworden, waarin vaste meningen golden, een rechtlijnige koers werd gevaren, een bondgenootschap van mensen die het met elkaar over de hoofdzaken des levens ééns schenen te zijn!

Men kan instemmen met Ds. Buskes JA of NEEN, men kan zijn opinie begrijpen of onverteerbaar achten, maar gegeven wat hij miste in het gereformeerde milieu van zijn dagen, valt te verstaan dat de zo zeer eschatologische tendenz van de visie van Karl Barth hem bijzonder toesprak! Hier hebben we tevens te maken met het feit dat de vraag of een theologie toespreekt, méde bepaald wordt door de vraag wat de beoefenaars van zulk een theologie voordien volgens hun besef gemist hebben!

*

Afstand verzwakt de scherpte van blik, maar geeft ook de kans de dingen in groter verband te zien.

Achter ál het jagen van de jonge student Buskes, achter ál zijn zoeken en uitvliegen, valt een onrust te onderkennen, die mede voortkwam uit het besef dat het gereformeerde leven voor hem aan spanning en kracht, bovenal aan verwachting verloren had.

In dezen heeft men Buskes te beoordelen, maar men moet hem éérst begrijpen! Zijn levensgevoel inzake deze kwestie zo ongemerkt mogelijk te hebben neergelegd in dit boek, acht ik een verdienste, temeer omdat dit aspect waarlijk niet een probleem geweest is waarmee uitsluitend sommigen uit de jongerengeneratie waartoe Ds. Buskes behoorde, geworsteld hebben!

(Wordt vervolgd)

G. PUCHINGER.

De diaconie, geen bedéling

Omstreeks de laatste eeuwwisseling werd, ook in Gereformeerde kring, veel gesproken en geschreven over „de sociale arbeiderskwestie”.

Daarvoor was wel aanleiding.

Hoewel de verpauperde „lagere volksklasse”, ook wel aangeduid als „de mindere man” der 19e eeuw zich weifelend de status van vrije arbeider begon te verwerven, was het met z'n sociale omstandigheden maar kwalijk gesteld. Zo kwalijk, dat wij ons daarvan geen voorstelling kunnen maken.

Bijna 'n volle eeuw had de bedéling gegolden als de normale en ook voornaamste bron van inkomsten van de lagere volksklasse en maar enkelen propageerden de mening, dat de bedéling de sociale kwestie wel moeilijker maakte maar nooit tot oplossing zou kunnen brengen.

Het was een bewijs van beter inzicht in de zin van sociale gerechtigheid, dat de burgerlijke, de particuliere en de kerkelijke liefdadigheid als voornaamste middel tot oplossing van de sociale ellende had afgedaan.

Al was omstreeks 1900 de periode, waarin ca. 3/4 van de lagere volksklasse werd bedéeld, voorbij, het zou nog vele jaren duren voor de sociale verzekeringswetten de arbeider in geval van ziekte, werkloosheid en ouderdom onafhankelijk zouden maken van de bedéling.

Die verzekeringswetten waren er in 1900 nog niet en dat betekende, dat de overgrote meerderheid van de arbeiders in zulke gevallen toch weer terug moesten vallen op de bedéling.

Aangezien ziekte, werkloosheid en ouderdom normale verschijnselen zijn te noemen, stelde het levensonderhoud van de daardoor getroffen arbeidersgezinnen de diaconieën dikwijls voor grote moeilijkheden.

En die moeilijkheden waren niet alleen van financiële aard. Immers, de langdurige bedelingspraktijk had de diaconie verlaagd tot een bedelingsinstituut en het eert onze vaders van omstreeks 1900, dat zij alles in het werk stelden om het diaconaat weer te kleiden in Schriftuurlijk gewaad.

De diaconie, zo redeneerden zij, mag nooit weer een bedelingsinstituut worden, maar dan is het noodzakelijk, dat voor het levensonderhoud van zieke, invalide, werkloze en oude arbeiders andere en meer geëigende wegen gevonden worden.

En dit is dan de achtergrond van de brief, die door de diaconie van de Gereformeerde kerk te Rotterdam e.a. omstreeks 1900 werd gezonden aan de Hoge Overheid. Uit deze brief geven wij hier enkele gedeelten:

„Krachtens de beginselen waaruit zij leven en arbeiden, zien de diakenen als roeping zich aangewezen, namens den medelijdenden Hoogepriester Zijner gemeente barmhartigheid te verlenen aan dezulken, DIE DOOR BIJZONDERE OORZAKEN, WAARTEGEN DOOR GEWONE MAATREGELN GEEN VOORZIENING IS TE TREFFEN, IN ELLENDE EN NOODDRUFT VERKEEREN, teneinde balsem te gieten in zoo menige wonde, waarmede zij, in onderscheiding van anderen, in den strijd des levens zijn geslagen; of ook aan hen, die mede door eigen schuld in nood, nochtans met de hand der liefde moeten worden opgeheven... Door de ongereedheid der huidige sociale verhoudingen, zien de diaconieën, tot haar grote schade, ZICH AFGEVOERD IN EEN PRACTIJK VAN ARMVERZORGING, DIE MET DEZE HAAR ROEPING TOT NOODVOORZIENING IN ABNORMALE LEVENSONDERSTANDIGHEDEN, IN STRIJD IS.

VOOR HAAR REKENING IS GEKOMEN DE VERZORGING VAN EEN GROOT DEEL VAN DEN WERKENDEN STAND OP DEN LEEFTIJD VAN 60 à 70 JAAR. Dat deze bijstand een zeer groot deel verslindt van haar stoffelijk krachten, behoeft nauwelijks bewijs... behalve toch, DAT HAAR KARAKTER OP DEZE WIJZE WORDT VERVALST... GERAKEN ZIJ IN DE ONMOGELIJKHEID OM OOK MAAR VAN VERRE DOELTREFFEND TE HANDELEN, DAAR, WAAR HAAR ROEPING LIGT... Zij menen, dat, waar invaliditeit door ouderdom niet tot de buitengewone, maar tot de geregeld voorkomende lotsbedelingen te brengen is, alleen door gewone, wettelijke regeling in deze op doeltreffende wijze, ellende te

voorkomen is...”. (V.V.M.)

Deze brief is in haar geheel opgenomen in „Het Diaconaat” door Prof. P. Biesterveld e.a. (1907). Het boek is ons in bruikleen verschaft door de Dr Abr. Kuypersstichting te Den Haag.

De hemelgerende sociale toestanden in de 19de eeuw, hadden ook dit gevolg, dat de kerkelijke armverzorging was verworden tot een nogal schrale bedéling.

Als wij dit weten, moeten wij wel tot de overtuiging komen, dat dit adres bewijst dat de bezinning op de sociale arbeiderskwestie, waarin het Iste Christelijk Sociaal Congres zo'n grote plaats heeft ingenomen, ook voor de Gereformeerde kerken van grote betekenis is geweest.

Die bezinning op de sociale kwestie noopte de kerken tot zegenrijke heroriëntering op het terrein van de diaconie.

In dit adres aan de Overheid worden, t.a.v. de kerkelijke armverzorging, duidelijke en schriftuurlijke lijnen getrokken.

Lijnen, waaraan wij elkander vandaag nog wel eens mogen herinneren.

De kerk heeft de roeping barmhartigheid te verlenen aan hen „die door bijzondere omstandigheden, waartegen door gewone maatregelen geen voorziening is te treffen, in ellende en nooddrift komen te verkeren”.

De regel, dat voorziening door gewone maatregelen, vóór de kerkelijke armverzorging gaat, is 'n goede regel.

En dat betekent, dat de sociale verzekering en maatschappelijke voorzieningen de „gewone”, normale middelen tot levensonderhoud zijn in geval van ziekte, invaliditeit, werkloosheid en ouderdom.

Ontbreken deze gewone, normale middelen, dan wordt de kerk „afgevoerd in een praktijk van armverzorging, die met haar roeping tot noodvoorziening in abnormale levensomstandigheden in strijd is”.

Waar die gewone maatregelen ontbreken of waar van die gewone maatregelen om de een of andere reden geen gebruik wordt gemaakt, dreigt het gevaar, dat het karakter van de diaconie wordt vervalst tot bedelingsinstituut.

Aangezien de kerk nooit de kosten, verbonden aan een bedéling kan opbrengen, betekent het verder, dat de diaconieën geraken „in de onmogelijkheid om ook maar van verre doeltreffend te handelen, daar waar haar roeping (wel) ligt”.

Sinds de Gereformeerde kerk van Rotterdam Delfshaven, tezamen met andere kerken dit adres verzond, zijn bijna 60 jaren verlopen.

In die 60 jaar is er veel veranderd. De gewone maatregelen tot onderhoud van de zieke, invalide, werkloze en oude arbeiders, zijn er gekomen.

Daardoor kon het diaconaat haar oorspronkelijke roeping weer gaan vervullen. Daardoor kon zij zich, al heeft het vele jaren geduurd, zuiveren van de blaam der kerkelijke bedéling.

Maar al is er veel ten goede veranderd, de problemen zijn gebleven.

Meer dan ons lief was, hebben wij broeders de mening horen uitspreken en zelfs met bewogenheid horen propageren, dat de huidige ouderdomsvoorziening, omdat zij uitgaat van het verkeerde principe der volksverzekering en gemeenschapszorg, niet kan en niet mag worden aanvaard en dat de kerk dan maar voor het levensonderhoud van de ouden van dagen moet zorgen.

Met nadruk willen wij hier vaststellen, dat wij de bezwaren tegen de vorm van huidige ouderdomsvoorziening, die de bewogen propagandisten naar voren brengen, volkomen delen.

Met ernst en met overtuiging moeten wij, elk op zijn plaats en zijn wijze, getuigen tegen de afbraak van de sociale verzekeringsgedachte.

Maar wij moeten niet vergeten, dat Nederland een rechtstaat is. Als de Overheid voorzieningen treft of voorschrijft, gebeurt dat in overleg met de vertegenwoordiging van het volk. Meent een deel van de onderdanen desondanks, dat de Overheid bij het treffen of voorschrijven van bepaalde sociale voorzieningen uitgaat van verkeerde principes, dan zijn er in onze rechtstaat voldoende mogelijkheden voor legaal, principiëel verzet.

In dat legaal, principiëel verzet moeten wij niet versagen. Hoewel: in dat verzet past het ons niet een hoge toon te voeren. Als men ons van de overzijde verwijt, dat wij ons in het verleden maar weinig gelegen hebben laten liggen aan de ontstellende nood van de vele honderdduizenden onverzorgde ouden van dagen, kunnen wij daar weinig tegen inbrengen.

Wij moeten echter wel vasthouden aan de gedachte, dat de zorg voor het levensonderhoud van de ouden van dagen, evenals ziekte, invaliditeit en werkloosheid, gerekend dienen te worden tot de „geregeld voorkomende lotsbedelingen”, die alleen door gewone sociale voorzieningen tot een goed einde kunnen worden gebracht.

Als de kerk meent geroepen te zijn in de huidige situatie voor het levensonderhoud van de oude van dagen te zorgen, dan moet zij het straks ook doen t.a.v. de zieke, invalide, of werkloze arbeider.

Want ook de betreffende sociale verzekeringswetten worden straks „geuniformeerd” en „gecoördineerd” tot volksverzekering.

Het adres van 60 jaar geleden kan ons nog wel wat leren.

Onze broeders rond 1900 hebben gevochten voor herstel van de kerkelijke armverzorging.

Het heeft vele tientallen jaren geduurd, voor het diaconaat gezuiverd was van de smet der kerkelijke bedéling.

Misschien zijn wij, met het zó te zeggen, nog te optimistisch.

Voor wij een toren bouwen, al rust die volgens onze mening op principiële fundamenten, is het wel zaak eerst de kosten te berekenen.

En de lessen der historie niet te vergeten!
Wormer. Jac. Wijnands.

BOEKBESPREKING

Maurice Blondel en de apologetiek.
Dr E. G. Meuleman,
Kampen 1959.

Op 19 juni 1959 sprak dr E. G. Meuleman zijn inaugurele oratie uit met bovengemelde titel, als aanvang van zijn werkzaamheid aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, waar hij onderwijs geeft in de encyclopaedie der godgeleerdheid, symboliek, apologetiek en godstijlfilosofie. Deze begaafde leerling van Berkouwer heeft, zo men weet, enige jaren te Aix en Provence gedoopt en schijnt bijzondere belangstelling te koesteren voor de R.K. theologische vernieuwing, waarvan prof. dr P. Schoonenberg in 1956 opmerkte dat ze niet voor „théologie nouvelle” uitgescholden mag worden (Theologie in zelfbezinning, p. 4, n. 1). Blondel, die bijna 88 jaren oud geworden is, heeft in een arbeidzaam leven veel gedaan voor een zekere herkerstening van het R.K. filosoferen, en is daarin ook ten dele geslaagd.

Vermoedelijk hebben twee factoren hem belet, radicaal tot christelijk filosoferen door te stoten; factoren die wellicht samenhangen, maar van welke de ene onze bijzondere aandacht waard is. Meuleman merkt op, dat Blondel er zeer op gesteld was een trouw lid der R.K. kerk te blijven (6), zoals blijkt uit zijn latere studie over 's mensen handelen, die dichter bij de traditionele opvattingen staat dan de dissertatie uit 1893. De andere, met de genoemde wellicht samenhangende factor, dunkt ons belangrijker: Blondel heeft in feite, ondanks zijn critiek en vernieuwing, nooit afscheid genomen van de kern van het R.K. filosoferen, waardoor hij enerzijds critiek kon oefenen op bestaande metaphysische opvattingen, maar anderzijds zelf in hoge mate metaphysicus bleef, en wel van activistische soort. Robbers sluit zich in zijn Wijsbegeerte en Openbaring bij Blondel aan, met name bij zijn idee van de wijsbegeerte der ontoreikendheid (philosophie de l'insuffisance), waarmee bedoeld wordt, dat het „natuurlijk” filosoferen met menselijke noodzakelijkheid haar eigen ontoreikendheid bewijst. Dit komt hierop neer, dat inzake de religieuze kennis het stuk van des mensen ellende zonder hulp van de Schrift geëxploiteerd kan worden, zodat ellende, verlossing en dankbaarheid niet een eenheid zijn voor de geloofskennis, maar in dezen de kennis omtrent de ellende een ietwat dubbelzinnige rol speelt, daar ze enerzijds een zekere autonomie bezit, maar

door die autonomie aan de andere kant toch ook weer tot een vonnis over en diskwalificatie van zich zelf komt. Robbers drukt dit zo uit: Philosophie wijst in de bestaande werkelijkheid uit naar het christendom (109; vgl. over de insuffisance pp. 115 vv). Nu is het opmerkelijk, dat Robbers geen voorstander is van de term „christelijke wijsbegeerte”, terwijl andere geestverwanten van Blondel, met name Marlet, die term wél prefereren en zelfs spreken van gedoopte filosofie en filosoferen in Christus.

In zijn inaugurele oratie beperkt dr Meuleman zich tot één facet aan het rijke oeuvre van Blondel, en wel, zoals de titel reeds zegt, tot zijn betekenis voor de apologetiek. Daarmee verwijst Meuleman van zelf naar een zeer oude traditie: het pogen tot christelijk filosoferen is, reeds vóór de dagen van Justinus, als apologie van het Christgelooft ter wereld gekomen. Dit heeft in vrij hoge mate de gang van het christelijk theologiseren tot heden toe bepaald, en dit is al die eeuwen zijn Achillishiel geweest. In de middeleeuwen leidde dit tot een sterk eclecticistische synthese, en de reformatie heeft in dit opzicht niet zo heel veel meer dan half werk gedaan. Men doet Voetius geen onrecht als men hem met Lindeboom de grondlegger van een gereformeerde scholastiek noemt, en de jongste zoon van Abram Kuyper was blijkens zijn dissertatie zeer geporteerd voor een gereformeerde scholastiek en vond dat Maccovius geëerd moest worden als haar baanbreker. Welk een ellende dit voor de verslagen harten der gelovigen ten gevolge moest hebben, heeft Veenhof in zijn magistrale studie *Prediking en Uitverkiezing* aangetoond.

Door zijn beperking tot de apologetiek ontkomt Meuleman uit de aard der zaak niet aan de filosofie, en moet hij positie kiezen ten aanzien van de godsdienstfilosofie. Natuurlijk heeft men in de geschiedenis van de gereformeerde scholastiek wel het een en ander geleerd, en zorg gedragen dat de meest aanstotelijke uitwassen werden afgesneden. Maar of dit een radicale breuk met deze scholastiek inhoudt, is te betwijfelen. Dit valt niet terstond op. Ook het werk van Blondel heeft iets zeer aantrekkelijks, doordat het de thomistische apologetiek, die met een niet-rationalistische, maar ontologische ratio werkt, afwijst, hoewel hij toch zelf niet schroomt een onderzoek in te stellen naar het Zijnsgeheim dat achter al wat is schuilen zou en zijn eigen wet in zich draagt. In zijn waardering van de apologetische denkbeelden van Blondel gewaagt Meuleman van de overeenkomst tussen diens dogmatische anthropologie en een reformatorische. Evenals Berkouwer in zijn dogmatische studie *De mens het beeld Gods* legt Meuleman nadruk op de **theologische** zin van het *coram Deo esse* (voor Gods aangezicht bestaan; de term is niet onberispelijk, daar er de religie mee bedoeld wordt: bomen en dieren bestaan ook voor Gods aangezicht) als grondslag van een **theologische** anthropologie. Hiertegen aan te voeren, dat we dan de structuur, de voorwaarde en het statuut van de menselijkheid des mensen als zelfstandig wijsgerig-anthropologisch onderwerp aan de orde moeten stellen, is o.i. zinloos, omdat men zich door deze argumentatie reeds gewonnen geeft aan de denkwijze van de geestverwante tegenstander. Een theologische, heiltheoretische of Bijbelwetenschappelijke zin kan het als boven bedoelde *coram Deo esse* niet hebben, daar het naar zijn confessionele aard alle theoretische begripsvorming te boven gaat.

Hiermee raken we aan de vraag naar de mogelijkheid van een godsdienstfilosofie. Dat die mogelijkheid door scholastiek en rationalisme zonder veel omslag als evident wordt aangenomen, kan geen grote verwondering baren. Dat men haar idee nog een beetje tracht te redden door onderscheid te maken tussen filosofie der religie, die onmogelijk, en een geloofsfilosofie die wél mogelijk zou zijn, lijkt ons een weinig gelukkig compromis. Men is dan wel genoodzaakt het geloof te typeren als een tijdelijke geloofsfunctie, en raakt daardoor met zich zelf in conflict. Of we ook hierin te doen hebben met een ietwat „zurechtgeschnitten” rest van de gereformeerde scholastiek, is een niet gemakkelijke, maar zeer belangwekkende vraag, waaraan we niet dan tot grote schade voor het welzijn der gereformeerde gezindte achteloos kunnen voorbijgaan.

Het zou weinig sportief zijn, dr Meuleman op grond van zijn knappe inaugurele oratie

zo maar even het etiket van willig erfgenaam ener gereformeerde-scholastische traditie op te plakken. In zulke etikettering kan men zich trouwens gemakkelijk vergissen. Gaarne stemmen we in met zijn afwijzing van de leer, dat de mens ook zonder geloof een zekere redelijke ontvankelijkheid voor het Evangelie zou hebben. Naar onze mening is er maar één apologie voor het christelijk geloof mogelijk, en wel het ontwerp van een Bijbelgetrouwe wijsbegeerte, die principiëel niet verschilt van andere vormen van Evangelisatie. Daartoe dient uiteraard het in dit geval noodzakelijke en nuttige systeem niet alleen het karakter van openheid, maar ook van merkbare soepelheid te vertonen. Uit Meuleman's oratie krijgen we de indruk, dat hij de apologie anders verstaat, en wel als een theologische hulpwetenschap. Hij gaat in sterke mate geschiedkundig te werk, en daarin ligt veel goeds, maar ook het gevaar, dat die werkwijze de aandacht ietwat pleegt af te leiden van het toch notoire feit, dat een geschiedkunde der filosofie (waarmee de apologetiek en afortiori de houding tegenover de idee ener godsdienstfilosofie intensief te maken heeft) in haar eigen werkwijze aan grondbeginselen gebonden is, die het historicaal bedrijf eerst mogelijk maken. Van een opzettelijke bezinning op deze grondbeginselen merken we in deze oratie niet veel. Dat is jammer; want bij nader doordenken van deze principes moet men kiezen vóór of tegen de mogelijkheid van een theologische bezinning op de wijsbegeerte. Wie daarvóór kiest, moet wél weten wat hij doet. Anders dreigt het gevaar dat men deze merkwaardige dame (t.w. een theologische bezinning op het filosoferen, die een Bijbelgetrouwe wijsbegeerte eerst mogelijk zou maken!) onherkend in zijn zaak opneemt, waar ze de pogingen tot ontwerp van een Bijbelgetrouwe filosofie allervriendelijkst en hinderlijk voor de voeten kan lopen.

Zeer belangwekkend is een passage (30), waarin Meuleman enkele opmerkingen maakt over de relatie van de ongelovige en de „feiten” der werkelijkheid, en waarbij hij in een noot verwijst naar drie studies van Van Peursen. Hier is uiteraard de kwestie van de betekenis der antithese voor de beoefening der wetenschap in het geding. De denkbeelden van Van Peursen in dezen, waarover Meuleman uit de aard der zaak maar zeer summier kon handelen, staan o.i. aanzienlijk dicht bij de calvinistische wijsbegeerte dan veelal gemeend wordt. Van Peursen's beroep op Rom. 1 : 18, dat o.i. voor nadere uitwerking vatbaar is, wijst in deze richting, terwijl hij o.i. niet zeer geestdriftig zal zijn voor de idee ener theologische bezinning op de wijsbegeerte, waardoor het Bijbelgetrouw filosoferen eerst mogelijk worden zou. Het is niet noodzakelijk dat we in de gereformeerde wereld het over alle dingen en alle beginselen met elkaar eens zijn: daar zou men waarschijnlijk sluismerig van worden en in slaap vallen.

Dr Meuleman doet, hoe duidelijk leerling van Berkouwer, o.i. een eigen geluid horen. Moge zijn leeropdracht hem aansporen tot steeds nauwgezetter nadenken over de structuur, werkwijze, geschiedenis en ook mogelijkheid der theologie — dat brengt het vak encyclopaedie van zelf mee — en niet minder over de mogelijkheid van een godsdienstfilosofie. Een nijvere bestudering van de geschiedenis der godsdienstfilosofie zou wel eens, gelukkiglijk, tot de overtuiging van haar onmogelijkheid kunnen leiden. Dat zou winst zijn.

K. J. P.

Gevecht om God.

Enkele overwegingen van het boek *Job*, door Ds J. L. Wielenga. Kampen 1959. f 2,95. 63 pp.

Een kleine serie radio-voordrachten over het boek *Job* (het boekje bevat, in iets gewijzigde vorm, toespraken voor zieken in de NCRV-rubriek „Onder de Hoogtezon”) is eigenlijk een hachelijke onderneming. Daarom is het verrassend, dat de auteur geen ernstige ongelukken gemaakt heeft. Hij spreekt achtereenvolgens over *Lof in mineer* (naar aanleiding van *Job* 1 : 20 v); *Biddend vloeken* (3 : 1); *Mislukte zielzorgers* (bedoeld zal zijn: zielszorgers; 2 : 11—13); *Het gesprek* (3 : 2); *Gods bestaan en Gods bestuur* (13 : 15a); *God als tegenstander* (16 : 9 b); *God als Losser* (19 : 25 a); *Flitsen* (21 : 4 a); *Op antwoord wachtend* (31 : 35 m); *Antwoord uit de storm*

(38 : 1); *De tweede stilte* (42 : 1—6); *Bevrijdende spot* (42 : 7—9); *Het boek der oprechten*. In elk van de 12 hoofdstukken fungeert het erboven afgedrukte Bijbelgedeelte niet als motto; maar wel kan men telkens merken, dat in het hoofdstuk meer gegeven wordt dan het Bijbelgedeelte schijnt te beloven. O.i. is dat de oorzaak, waardoor dit kleine boek niet onbevredigd laat. Het traditionele vals getuigenis omtrent de vrouw van *Job* komt op p. 12 in stuitende vorm voor: „En dan komt zijn vrouw en sist hem toe: Zeg God vaarwel en sterf!” Dit is lelijk. Toch lijkt ons het hoofdstuk waarin deze vlek te vinden is, en dat als titel draagt „*Biddend vloeken*”, een der schoonste van de dertien. Dat de gesprekken met de vrienden weinig tot hun recht komen als strijd om de waarheid, ligt vermoedelijk aan de opzet, waardoor de schrijver zich zeer moest beperken. Weliswaar kan men dan de vraag stellen, of een zó verregaande beperking verantwoord is.

We vinden vele mooie opmerkingen: die over het geloof in het geloof, 37; die over de kruiperigheid, 10; over het vloeken, 14; de brave advocaten, 19, vgl. 56; de tegenstander, 28 vv. Zo ware er meer te noemen. Een enkele maal wordt de auteur een beetje gewild-concreet.

Van de talrijke Bijbelwetenschappelijke discussies over het boek *Job* heeft de schrijver zich, gelukkig, niet veel aangetrokken. Niettemin blijkt hij wel te weten waar hij staan moet om het boek *Job* te kunnen verstaan. Voor ons besef blijkt dit typisch uit de zeer korte vermelding van „een mannetje, een zekere Elihu”, 45. De vraag, of de Bijbelwetenschappen eerst het boek *Job* moeten „openen” eer het door de gemeente gelezen kan worden, vindt in dit boekje zeker niet een bevestigend antwoord; dat is verblijdend.

Om mogelijk misverstand te voorkomen zij vermeld, dat de ondertitel in twee versies voorkomt: op het omslag lezen we „*Enkele overwegingen van het boek Job*”, terwijl de titelpagina geeft „*Korte overwegingen van enkele gedeelten uit het boek Job*”. Van onbescheidenheid kan men de auteur dus niet verdenken.

K. J. P.

PERSSCHOUW

De zaak — Prof. Smits

Het conflict van de bestuursinstanties der Ned. Herv. Kerk en Prof. Smits blijft de geesten bezig houden. Een stroom artikelen verschijnt daarover in kerkbladen van allerlei kleur. Bijna algemeen wordt de procedure als zodanig afgekeurd, en acht men de genomen maatregel op formele gronden onjuist. Daartegenover publiceerde de bekende Hervormd-Antirevolutionair Mr. W. Aantjes in „*De Waarheidsvriend*” een gedegen artikel — er komt er nog een — waarin deze procedure als geheel conform de kerkelijke ordinantiën wordt gekwalificeerd.

Belangrijker dan deze „formele” zijde van de procedure is evenwel de „zaak”. En daarbij gaat het er om of Prof. Smits als ambtsdrager in de Ned. Herv. Kerk kan worden gehandhaafd. Onlangs heeft Prof. Smits opnieuw van zich doen spreken. En zo mogelijk op nog „brutaler” wijze dan bij vorige gelegenheden.

In de *Waarheidsvriend* las men daarover het volgende:

En wat zal in de voorjaarszitting onzer Synode zijn te behandelen? De zaak prof. Smits? Gelijk men weet, is hij van het besluit van de Commissie voor het Opzicht, ingesteld door de P.K.V. van Zuid-Holland in beroep gegaan bij de Synode.

De formulering van het besluit van genoemde commissie is nogal onder kritiek genomen. Afgaande op verslagen in de pers, heb ik ook gemeend en uitgesproken, dat de commissie te formeel was te werk gegaan. Na kennisname van de uitspraak zelve — ik las ze in „*Kerk en Wereld*”, dat ze heeft afgedrukt — moet ik dit herroepen. De commissie heeft afwijking in de belijdenis als de grond van haar besluit aangegeven. Die grond — „onchristelijke belijdenis” — zal bij de behandeling in de Synode wel moeten gelden. Deze behandeling zal zeker wel een der moeilijkste worden, waarvoor de Synode wordt gesteld.

Inmiddels is prof. Smits „over grenzen” gegaan. Berichten in „*De Rotterdammer*” melden zijn optreden in de Moskee in Den Haag. Wat hij daar — althans naar het verslag — gezegd heeft, laat wel zien, dat hij zich allerminst beweegt „binnen de grenzen van het belijden der kerk” (Art. X van de kerkorde). Prof. Smits heeft in het gebouw der Mohammedaanse mis-

sie te 's-Gravenhage, zijn visie op de persoon van Jezus — hij noemde hem „een mens”, zij het „een buitengewoon mens” — aan de saamgestroomde menigte vertolkt. De „maagdelijke geboorte” werd geloofend. „Dit kan niet gebeurd zijn”, riep hij uit. Jezus' vader was Jozef. Wanneer en waar Jezus geboren was, was niet met zekerheid te zeggen, volgens prof. S. Ook de Godheid van de Heere Jezus werd geloofend.

Aan het slot van de samenkomst gaf de Iman der Moskee zijn visie op de figuur van Christus. Van Moslemzijde werd opgemerkt, dat er praktisch tussen de voorstelling van prof. Smits en de Iman geen verschil was.

Prof. S. riep naar aanleiding van het „geen plaats in de herberg”, uit, dat hij, na de uitspraak van de commissie voor het Opzicht beter dan ooit verstond, dat er voor hem „geen plaats meer is in de herberg der kerk”. Heeft hij met wat hij in de Moskee in Den Haag zeide, zijn eigen vonnis niet geveld? Wijlen dr. Louis Bähler stelde Christendom, Boeddhisme en Mohammedanisme op één lijn. Prof. Smits doet het zelfde. Bähler — we wezen er in een vorige kroniek op — behield ondanks de procedure tegen hem ingezet, zijn plaats in de kerk. Een dacapo daarvan zal ons wel bespaard blijven. De geschiedenis herhaalt zich niet, ook al geeft het cyclisch ritme parallele verschijnselen te zien. Zal prof. van Niftrik na de rede in de Moskee, blijven weigeren prof. S. uit de kerk te zetten?

* *

Na het voorafgaande — het is een trieste geschiedenis; het zou rijk zijn als prof. S. zich van de dwaling zijns wegs bekeerde — kan de vraag rijzen: wat zullen de vrijzinnigen in deze zaak doen? „Kerk en Wereld” wijdde een bijzonder nr. aan deze zaak; een „leertuchtnummer”. Blijft de Vereniging van vrijzinnig hervormden, die prof. Smits handhaafde als redacteur van haar orgaan, hem trouw? 't Blad geeft de stand van zaken weer, en onthoudt zich grotendeels van beoordelingen zolang de zaak „sub judice”, onder de rechter, is. Zullen de vrijzinnigen in bovengenoemde vereniging samenverbonden, zich straks, als het door prof. S. zelf over zich gevelde vonnis in een uitspraak van of namens de Synode valt, in massa achter hem stellen? Wie zal het zeggen? We staan ook in dezen voor „terra incognita”. Zo als het nu lijkt, zal de eerste „leertuchtnummer” niet rechts, gelijk wel eens gezegd is, maar links treffen. Doch men zij aan de rechtervleugel op zijn hoede. „Nood der tijden eist aaneensluiting” is vroeger wel als parool uitgegeven. Het is nog van kracht. „Nood der tijden” en de nood der kerk, de nood ook, waarin met name wij, herv.-gereformeerden, ons bevinden, eist aaneensluiting en samenbinding. Allereerst rondom de Koning der Kerk. Doch ook onderling, in eigen kring. En dan naar het woord van Johannes: „indien wij in het licht wandelen, gelijk Hij in het licht is, zo hebben wij gemeenschap met elkander, en het bloed van Jezus Christus Zijn Zoon, reinigt ons van alle zonde” (1 Joh. 1 : 7).

Tot zover De Waarheidsvriend.

Als reactie op de verslagen van zijn optreden in de Haagse Moskee, gaf Prof. Smits in Kerk en Wereld zelf een resumé van wat hij daar heeft gezegd.

Hier is het :

Ziet hier, wat ik in feite gezegd heb :

Te midden van de andere grote wereldgodsdiensten is het christendom in feite één weg tot God, niet dé weg. Principieel geloof ik dat ook, maar *praktisch* is voor mij als christen en Europeaan het christendom dé weg, nl. de enige voor mij begaanbare weg. Ik behoor niet tot die christenen, die zich gelukkig en gerust voelen bij de gedachte, dat al die miljoenen niet-christenen zich op een dwaalweg bevinden.

Over de persoon van Jezus wordt niet gelijk gedacht onder de christenen. De ene stroming meent, dat Jezus echt en normaal méns is geweest, ziet in hem een unieke profetische gestalte, de andere stroming ziet in hem een goddelijk wezen (2e persoon der drieëenheid), dat slechts tijdelijk en bij wijze van incognito de menselijke zijnswijze heeft aangenomen. Het spreekt vanzelf dat alle verhalen rond de geboorte van de stichter van het christendom een andere „duiding” ontvangen, al naar dat men op het eerste dan wel het tweede standpunt staat. Ikzelf sta op het eerste standpunt, zodat de geboorteverhalen voor mij geen historische betekenis hebben, doch als godsdienstige mythen worden gezien, die wezenlijk bedoelen te zeggen: Jezus was een door Góð gezondene, een boodschapper van God.

Vervolgens ben ik in detail op de geboorteverhalen ingegaan, belichtte de historische problematiek ervan, maar vroeg ook telkens nadrukkelijk aandacht voor de aangrijpende schoonheid ervan en zei: u moet die verhalen verstaan zoals we de gelijkenissen van Jezus zelf verstaan, nl. naar hun godsdienstige prediking en niet naar hun onhoudbare projecties op het vlak der geschiedenis. Zo is het verhaal van de kerstnacht geen ooggetuigenverslag van wat zintuiglijk waarneembaar was voor de herders;

niet open óren en ógen, maar open hárten hadden en hebben deel aan het wezenlijke kerstgebeuren.

Ik wees erop hoe in het Mt. evangelie bij het bezoek dat de drie wijzen aan Bethlehem brachten, niet langer sprake is van een stal bij een herberg, maar van een woning en slechts heel terloops naar aanleiding van een discussie over deze tegenstrijdigheid tussen stal en woning zei ik met een knipoogje: dat komt wel vaker voor dat er geen plaats is in de herberg. Van een pathetische exclamatie en het spelen van een martelaarsrol, is eenvoudig geen sprake geweest.

Van de maagdelijke geboorte zei ik, dat dit ook weer een van die mythische overleveringen is, die men naar zijn religieuze bedoeling moet nemen (Jezus is door God gezonden) en niet naar zijn letterlijke voorstelling. Ik wees erop hoe deze overlevering aanknopingspunten vond in het verhaal van Abraham en Sarai, van Zacharias en Elisabeth en wees, in aansluiting bij Emil Brunner, ook op de morele risico's, die dit verhaal bij letterlijke opvatting, voor de sexuele opvoeding van onze jongeren inhoudt. Verder zei ik, dat voor de christen, die weer dat hij God ook moet dienen met zijn *verstand*, het een *onverdragelijke* logische tegenstrijdigheid moet heten, bij letterlijke opvatting van de maagdelijke geboorte, dat volgens de stamboom in het Mt. evangelie het juist Józef is, die Jezus met het huis van koning David verbindt. In dit verband *viel even het woord i.q.!*

Ik eindigde met de woorden: Als christenen (maar niet alleen als christenen) past ons diepe dankbaarheid voor wat God de hele mensheid in de profetische persoon van Jezus heeft willen schenken.

Een ding is duidelijk:

Wat Jezus Christus voor Prof. Smit moge zijn, Hij is voor hem *niet* de eeuwige, natuurlijke, Zoon van God.

En wie dat loochent staat buiten de kerk.

C. V.

KERKNIEUWS

Aangenomen naar Ruinerwold-Koekange, kand. J. van Bruggen van Assen; naar Kempton-Park, Zuid-Afrika, W. Boessenkool te Capelle a.d. IJssel.

Overschie. De Geref. Kerk ontving een nieuw pijporgel, een z.g. Bach-orgel.

Voor onze a.s. militairen.

De thuiskerken **zorgen** dat „hun” jongens, die in militaire dienst gaan op 4 febr. a.s. voorzien zijn van verblijffattest en Handboekje Gereformeerde Militair; **geven** bericht door (speciale formulieren hiervoor bij C.C.G.G. verkrijgbaar!) van hun vertrek naar garnizoenskerk; **houden** hun lid in militaire dienst vast door b.v. toezending van plaatselijk kerkblad, andere lectuur (Gezinsblad!), door ambtelijk contact met ouders en het lid zelf tijdens verlof; **delen** wijzigingen van overplaatsing mee aan de betrokken kerken.

Laten de thuiskerken tijdig bericht geven. Nog al te veel komen de berichten te laat binnen. Onze jongens moeten direct bekend zijn in de garnizoenskerken.

Als hun opkomst bekend is kunt U beter van te voren bericht sturen om dan later het volledige adres door te geven.

Contact Commissie Gereformeerde Garnizoenskerken,

Mgr. v. d. Weteringstraat 86, Utrecht.

Geestelijke verzorging van Vrienden

1. De Kerk van Zaandam heeft bericht de boeken en bescheiden van de penningmeester der „Commissie van Samenwerkende vrijgemaakte Gereformeerde Kerken in Nederland” voor ambtelijke bearbeiding van- en evangelisatie onder vrienden ter zee en op de binnenwateren” te hebben nagezien en in orde bevonden.
2. De penningmeester Ds R. K. Wigboldus te Delfzijl heeft daarna de kas en boeken volgens besluit der Samenwerkende Kerken overgedragen aan de Kerk van Rotterdam-Feijenoord die op verzoek van de Samenw. Kerken voortaan bovengenoemde arbeid zal verrichten.
3. Collecten en giften kunnen vanaf heden **niet** meer worden gestort op het gironummer van Ds Wigboldus te Delfzijl maar dienen te worden overgemaakt op giro nummer 270784 ten name van „Geestelijke verzorging van vrienden”, Calandstraat 53 Rotterdam-2.

4. De Kerk van Rotterdam-Feijenoord verzoekt voortaan alle collecten en giften niet op het gironummer van de penningmeester der kerk, maar op bovengenoemd gironummer te willen overmaken en daarbij zorg te dragen voor een juiste tenaamstelling, zoals boven vermeld.
5. Verantwoording van collecten en giften, afgedragen aan de vroegere penningmeester Ds Wigboldus, werd reeds gepubliceerd in de kerkelijke pers. Verantwoording van de collecten en giften, gestort op het gironummer van de penningmeester der kerk van Rotterdam-Feijenoord wordt thans gepubliceerd.
6. Daarna zal om de 3 maanden verantwoording worden gepubliceerd van alle collecten en giften, gestort op bovenvermeld nieuw gironummer van de Geestelijke verzorging van vrienden.

Verantwoording kollekten en giften,

ontvangen ten behoeve van de Geestelijke verzorging van vrienden door de penningmeester van de Gereformeerde Kerk te Rotterdam-Feijenoord in 1959 t/m 19 jan. 1960.

Rotterdam-Feijenoord f 26,95; Rotterdam-Feijenoord f 18,10; Bolnes en Slikkerveer f 29,68; Bergschenhoek f 43,81; Bergschenhoek f 25,35; Capelle a.d. IJssel f 75,93; Vrouwenpolder f 10,—; Kralingseveer f 26,19; Gerkesklooster Stroobos f 7,50; Vlaardingen f 128,25; Berkel en Rodenrijs f 175,29; Hillegersberg-Terbregge (3 coll.) f 180,95; Rijswijk f 25,—; Grotegast f 10,—; Leens f 5,—; Zwaagwesteinde f 7,50; Rijnsburg f 60,—; Bolnes-Slikkerveer f 31,13; Vleuten-de Meern f 24,47; Mussel f 25,—; Valtermond f 16,65; Rotterdam-Zuid f 67,96; Hoogkerk f 25,—; Den Helder f 80,43; Halfweg f 11,58; Ulrum f 10,—; Blija f 15,—; Arum f 15,—; Hallum f 16,48; Vlaardingen f 142,65; Stadskanaal f 20,90; Musselkanaal f 17,18; Buitenpost f 25,—; Baarn f 38,81; Delfshaven f 296,68; Ferwerd f 11,88; Wolfheze f 11,80; Doorn f 15,50; Oude Bildtzijs f 4,74; Mariënberg f 40,—; Opende f 11,16; Delfzijl f 26,02; Broek op Langedijk f 19,65; Capelle a.d. IJssel f 93,54; Den Haag-Loosduinen f 50,—; Roodeschool f 50,76; Soestdijk f 5,30; Wierum-Nes f 12,25; Wieringermeer f 18,22; Santpoortdorp f 14,39; Rouveen f 178,41; Pieterburen f 30,—; Bussum f 56,94; Enschede f 100,—; Den Haag f 2,50; Ermelo f 20,—; Vrouwenpolder f 10,—; Voorburg f 40,—; Harlingen f 10,—; Nijmegen f 10,—; Ten Post f 25,—; Krommenie f 10,—; Brouwershaven f 10,—; Lemelerveld f 5,—; Haarlem f 15,—; Amsterdam-West f 50,—; Amstelveen f 30,—; Amersfoort f 50,—; J. v. d. W. te R.-D. f 40,—; Kapt. J. Schr. te R.-F. f 30,—; Schiedam f 200,—; Wetsing-Sauwerd f 5,—; Zeist f 15,—; Groningen f 200,—; Twijzel f 5,—; Marum f 11,70; Sliedrecht f 33,87; Nieuw-Buinen f 7,75; Sneek f 19,28; Doorwerth f 9,49; Gees f 28,74; Bilthoven f 28,62; Zaandam f 38,50; Haulerwijk f 10,54; Uithuizermeeden f 94,45; Berkel f 164,32; Bergschenhoek f 24,24; Oostburg f 9,45; Surhuisterveen f 12,07.

Met dankbaarheid jegens den HEERE berichten wij de geboorte van onzen zoon

KLAAS

D. Holwerda

Ch. H. Holwerda-Galenkamp

Zuidhorn (Gr.), 27 Januari 1960

De Gast 63

Drukkerij Steenberg

ZEIST - TELEFOON 03404 - 2452

Periodieken

Boekwerken

Handeldrukwerk

Abonnementen s.v.p. bij vooruitbetaling door storting op giroreken. 233117 t.n.v. Drukkerij Steenberg, Zeist, met vermelding voor „Opbouw”.

Abonnementsprijs: f 5.- p. halfj. - f 10.- p. jr. Studenten abonnement f 6.- per jaar.

Losse nummers 25 cent. Buitenland: f 6.25 per halfjaar - f 12.50 per jaar.